

ПАЛАСЕВИЧ Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4469-0923>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-6124-2018>

ФЕДОРОВИЧ Андрій – аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4191-336X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/КІН-5687-2024>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.4>

Бібліографічний опис статті: Паласевич, І., Федорович, А. (2024). Сутність мовно-комунікативної компетентності сучасного вчителя. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 18(50), 32–37, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.4>

СУТНІСТЬ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті акцентовано увагу на понятті компетентність вчителя; розкрито зміст мовно-комунікативної компетентності, окреслено її компоненти; підкреслено важливість гуманістичного характеру взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Наголошено, що важливим та професійно значущим компонентом компетентності вчителя є мовно-комунікативна складова – готовність та здатність до педагогічного спілкування. Вона передбачає наявність загальних і мовленнєвих знань, комунікативних вмінь та способів мислення, розуміння відповідальності за свої дії та охоплює комбінації пізнавальних і практичних навичок, цінностей, емоцій і поведінки під час активної взаємодії з вихованцями, батьками, колегами.

Доведено, що педагогічна взаємодія передбачає особистісне ставлення, гуманістичну схильність та духовну єдність зі співрозмовником. Глибоке розуміння іншої людини визначає здатність до співпраці у душі взаєморозуміння, взаємоприйняття та підтримки. Це об'єднує учасників освітнього процесу, дає їм відчуття злагодженості, спільності цілей. Власне комунікація є скріплюючим елементом, основою продуктивності навчання, ефективність та якість якого обумовлюється цілями спілкування, взаємообміном інформацією, за якої кожен засвоює загальнолюдський досвід, суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, виявляє, розкриває і розвиває власні особистісні якості.

Підкреслено, що складовими мовно-комунікативної компетентності педагога є: мовленнєва, невербальна, слухацька, конфліктологічна, організаційна компетентності. Така структура передбачає здатності: чітко та правильно комунікувати, точно передавати інформацію; правильно, виразно, естетично висловлюватися (культура мовлення), гармонійно спілкуватися; сприймати та розуміти іншу людину; встановлювати контакти, налагоджувати конфлікти. Це не лише володіння мовою і мовленням задля обміну інформацією між педагогом та учасниками освітнього процесу, але й вміння будувати ефективні міжособистісні відносини, порозумітись з ними.

Ключові слова: компетентність вчителя, компоненти компетентності, мовно-комунікативна компетентність, елементи мовно-комунікативної компетентності педагога.

PALASEVYCH Iryna – Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor at the General Education and Preschool Education Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivan Franko str., 24, Drohobych, 82100, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4469-0923>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-6124-2018>

FEDOROVYCH Andrii – Postgraduate student at the General Education and Preschool Education Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivan Franko str., 24, Drohobych, 82100, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4191-336X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KIH-5687-2024>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.4>

To cite this article: Palasevych, I., Fedorovych, A. (2024). Sutnist movno-komunikatyvnoi kompetentnosti suchasnoho vchytelia [The essence of language-communicative competence of a modern teacher]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 18(50), 32–37, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.4>

THE ESSENCE OF LANGUAGE-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A MODERN TEACHER

Summary. *The article is focused on the concept of teacher's competence; the content of linguistic and communicative competence is revealed, its components are outlined; the importance of the humanistic nature of interaction between participants in the educational process is emphasized.*

It is emphasized that an important and professionally significant component of teacher competence is the language-communication component - readiness and ability to pedagogical communication. It implies the availability of general and linguistic knowledge, communicative skills and ways of thinking, understanding of responsibility for one's actions and covers a combination of cognitive and practical skills, values, emotions and behavior during active interaction with students, parents, and colleagues.

It is proved that pedagogical interaction involves a personal attitude, humanistic disposition and spiritual unity with the interlocutor. A deep understanding of another person determines the ability to cooperate in the spirit of mutual understanding, mutual acceptance and support. This unites the participants of the educational process, gives them a sense of coherence and common goals. Communication itself is a binding element, the basis of learning productivity, the effectiveness and quality of which is determined by the goals of communication, the exchange of information, in which everyone learns universal experience, social, pedagogical, communicative, moral and other values, identifies, reveals and develops their own personal qualities.

It is emphasized that the components of the teacher's linguistic and communicative competence are: speech, non-verbal, listening, conflict, and organizational competence. Such a set includes the ability to: communicate clearly and correctly, accurately transmit information; express oneself correctly, expressively, aesthetically (culture of speech), communicate harmoniously; perceive and understand another person; establish contacts, and resolve conflicts. This is not only the mastery of language and speech for the exchange of information between the teacher and participants in the educational process, but also the ability to build effective interpersonal relationships and get along with them.

Key words: *teacher's competence, components of competence, language-communication competence, elements of teacher's language-communication competence.*

Вступ. Сучасна освіта пропагує компетентнісний підхід до підготовки молодого покоління, що зумовлює увагу дослідників до професії вчителя та його готовності виконувати професійні обов'язки. Як фахівець, він реалізовує важливу місію у соціумі, допомагаючи учням засвоїти знання, розвинути свої здібності та вміння, розкрити власний потенціал для вдалого самовизначення та ефективної життєдіяльності у майбутньому. Педагог має бути професіоналом, який пояснює, співпрацює, стимулює вихованців, створює здорове, оптимістичне освітнє середовище, де кожен почуває себе комфортно і впевнено. Від його ерудиції, культури залежить успішне розв'язання завдань освіти на різних рівнях.

Функції, які виконує вчитель є наскрізними і забезпечуються наявністю у нього загальних і спеціальних компетентностей. Тому вимоги до його світогляду, професіоналізму постійно зростають, охоплюючи увагу до культурологічних, науково-педагогічних, психологічних та фахових знань, умінь і навичок.

Аналіз останніх досліджень. Науковці (А. Деркач, Н. Красицька, Л. Лисогор (2013), О. Овчарук (2004), О. Пометун (2007), М. Савчин, І. Саух (2010), С. Сисоєва, Л. Сохань (2003), Н. Степанець (2013) та ін.) тлумачать поняття «компетентність» як: сукупність компонентів (діяльнісних, рольових, суб'єктивних тощо); готовність до виконання професійних функцій; синтез теоретичних (концептуальних),

прикладних, конкретно-професійних знань; прояв діяльності тощо.

Попри різноманітність підходів до трактування професійної компетентності педагога, дослідники доводять, що її професійно значущим структурним елементом є мовно-комунікативна компетентність (Н. Волкова, Т. Дрозд, І. Луценко, Т. Симоненко (2006), С. Толочко (2018), Ю. Шалівська, Ю. Яцюк та ін.), про яку наголошено в сучасному Професійному стандарті вчителя (2020). Уміла комунікація впливає на створення атмосфери зацікавлення, порозуміння, довіри, доброзичливості, ввічливості, а також зумовлює активність у навчанні, спонукає до роздумів та пошуку відповідей.

Актуальності набуває питання здатності вчителя здійснювати якісну взаємодію в освітньому просторі виховних інституцій. Він повинен досконало володіти всіма засобами комунікації, дискурсивними навичками, бути відкритим до діалогу і вміти вирішувати конфліктні ситуації. Від рівня його мовно-комунікативної компетентності залежить ефективність його роботи.

Мета статті – розкрити зміст та структуру мовно-комунікативної компетентності вчителя.

Виклад основного матеріалу. На думку Л. Лисогор, під компетентністю слід розуміти інтегровану характеристику особистості, що дає можливість (уміння) розв'язувати проблеми і завдання, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, із використанням знань, навчального та життєвого досвіду, цінностей і нахилів певної особи. При цьому змістовними ознаками компетентності особи є те, що вона:

- змінюється (залежно від соціальних запитів та потреб);
- спрямована на майбутнє;
- має діяльнісний характер;
- тісно пов'язана з мотивацією на самовдосконалення (Лисогор, 2013).

У науковій літературі також знаходимо пояснення, що компетентність – структурована система знань, умінь, навичок, а також ставлень, яких набуває людина у процесі навчання, і яка допомагає їй ідентифікувати та вирішувати різні ситуації (проблеми). Рівень компетентності співвідноситься з рівнем діяльності, достатнім для мінімальної успішності у досягненні результату. Тобто людська особистість «застосовує» певний тип компетентності за потреби у різних соціальних та інших контекстах, залежно від умов активності (Поветун, 2007).

Можемо, підсумувати, що компетентність – це узагальнена характеристика людини, що означає здатність діяти «зі знанням справи». Вона має таку структуру: знання; уміння і навички; здібності; цінності; досвід (індивідуальний та досвід інших людей); ставлення; досягнення (Життєва ..., 2003).

Учені розрізняють: психосоціальні, ключові, професійні види компетентностей або поділяють їх за видами інтелекту (лінгвістична, логіко-математична, музична, натуралістична тощо). До прикладу, для повноцінного життя та функціонування людина має оволодіти такими ключовими компетентностями: соціальною; загальнокультурною; інформаційною; здоров'язбережувальною; громадянською; підприємницькою; комунікативною; здатністю вчитися впродовж життя (Компетентнісний ..., 2004).

У контексті нашого дослідження, дотримуватимемося думки, що професійна компетентність пов'язана з сукупністю властивостей і якостей людини, яка дає їй змогу свідомо і творчо здійснювати професійну діяльність (виконувати трудові завдання, розв'язувати професійні проблеми, задовольняти професійні потреби згідно конкретного фаху) та реалізовувати себе у ній. Очевидно, що її сутність та зміст залежать від вимог до професії, завбачуючи теоретичну і практичну готовність діяти відповідно до умов професійної сфери (Єрмаков & Пузіков, 2005). Мова йде про здатність до праці, виконання завдань і обов'язків та можливості конкретної особистості вирішувати питання та ситуації професійного характеру. Вони ґрунтуються і формуються на основі фахових знань, навичок, умінь, цінностей, набутих під час навчання, і сприяють саморозвитку (Саух, 2010).

Відзначимо, що розробка стандартів вищої педагогічної освіти передбачає розуміння професійних компетентностей, як таких, що мають узагальнений характер – притаманні спеціалісту-освітянину загалом, а також – що окреслюють конкретні вимоги до вчителя-предметника на основі його кваліфікаційної характеристики (Саух, 2010).

Важливим та професійно значущим елементом компетентності вчителя є комунікативна складова – готовність та здатність до педагогічного спілкування. Вона передбачає наявність загальних і мовленнєвих знань, комунікативних вмінь та способів мислення, розуміння відповідальності за свої дії та охоплює комбінації пізнавальних і практичних навичок, цінностей, емоцій і поведінки під час

активної взаємодії з вихованцями, батьками, колегами. Така здатність необхідна усім педагогічним професіям, незалежно від фаху (предмету, що викладає) (Компетентнісний ..., 2004).

У реаліях сьогодення мовно-комунікативна компетентність – це насамперед здатність забезпечувати здобуття учнівством освіти державною мовою. Для того, щоб майстерно виконувати освітні задачі, вчителю варто удосконалювати власний рівень володіння мовою, мовну та мовленнєву компетенції, бути в тренді змін, що відбуваються в українській мові, вивчати правопис тощо.

Підкреслимо, що у сучасному Професійному стандарті вчителя виокремлено мовно-комунікативну компетентність, яка окреслює такі здатності: забезпечувати здобуття освіти учнями рідною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні здібності вихованців; здійснювати освіту з урахуванням мовного середовища (національних меншин). Йдеться з одного боку про володіння державною мовою, дотримання норм і стилів літературної мови, інтонаційних і позамовних засобів виразності мовлення, а з іншого – про здійснення усної і письмової комунікації, використання засобів активного і пасивного спілкування (Професійний ..., 2020). Тобто дане поняття містить мовну (мовленнєву) та комунікативну складові (культуру мовлення та культуру спілкування), котрі визначають якість професійно-педагогічної взаємодії.

Важливими показниками високого рівня мовної складової компетентності є притаманні мовленню ознаки: змістовність, лаконічність, чіткість, адекватність, доступність, стислість, простота, емоційна і фонетична виразність, багатство, барвистість, літературна правильність, стиль, невимушеність, інтонаційність, правильна дикція, використання психологічних пауз, тональність, відповідність невербальних засобів, постановка голосу (Толочко, 2018).

Здатність вчителя комунікувати визначає успішність налагодження стосунків з учасниками освітнього. Адже він ініціатор, активатор навчання, спонукає учнів до роздумів та пошуку відповідей, мотивує до вивчення свого предмету. Для нього і вихованців вкрай необхідним є співробітництво, порозуміння, узгодженість дій, гармонійність відносин, доброзичливість, уважність, етикет, певна сумісність тощо (Степанець, 2013).

Значущим є практичне оволодіння можливостями взаємодії, котре реалізується через

використання слів, мовлення, обговорення, пряме спілкування, візуалізацію і т.п. Йдеться про вміння вести бесіду, монолог, презентувати розповідь, заохочувати інших, впливати на них тощо, а також виявляти ініціативу, співдіяти, узгоджувати роботу в команді, обговорювати хід справ і подій, чітко формулювати цілі, питання, аргументувати думки, погляди та ін. Специфічною особливістю професійних знань та навичок вчителя є їхній комплексний характер, що передбачає наявність здатностей синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії, а також значний відсоток креативності при оволодінні ними (висловлення власного погляду, своїх міркувань, розуміння проблеми).

Отож, і мовна, і комунікативна компоненти взаємопов'язані і визначають можливість та вміння педагога ефективно взаємодіяти з учнями. Це інтегрована здатність, яка слугує налагодженню професійного спілкування. Водночас вона є необхідною у житті кожної людини як базове (ключове) вміння (навички *soft skills*). Тому сутність мовно-комунікативної компетентності вчителя розглядатимемо як єдність загальних (особистісних) та професійних (відповідно до вимог фаху) характеристик в одній особі.

Її основними компонентами є такі компетентності:

– мовленнєва (вміння ефективно і коректно застосовувати слова, фрази, чітко і зрозуміло висловлювати думки, давати вказівки, доручення, викладати інформацію про предмет та ін.);

– невербальна (дієве використання «мовчазних» засобів комунікації, вміння адаптувати невербальні сигнали до конкретної аудиторії та ситуації);

– слухацька (прояв емпатії, розпізнання якостей співрозмовника, здатність слухати та розуміти думку іншого, увага до потреб вихованців);

– конфліктологічна (вміле розв'язання (попередження) суперечок, побудова конструктивного діалогу, управління конфліктами тощо);

– організаційна (планування та структурування взаємодії під час уроку та інших форм організації навчання, розробка стратегії і тактики спілкування та співдії тощо) (Компетентнісний ..., 2004).

Структурує мовно-комунікативну компетентність педагога також Є. Єгорова. Вчена виокремлює такі елементи:

– інформаційно-експресивний (комунікація та передача інформації, самовиявлення своєї особистості – культура мовлення, його виразність і правильність);

– гностично-перцептивний (сприймання інших, прагнення їх зрозуміти, уміння слухати, спостережливість);

– інтерактивний (встановлення контактів) (Єгорова, 2014).

Як бачимо, крім знання мови та оволодіння мовленням, важливим аспектом діяльності педагога є взаємодія, котра передбачає особистісне ставлення до іншої людини, гуманістичну схильність та духовну єдність зі співрозмовником. Глибоке розуміння іншої людини визначає здатність до співпраці у дусі взаєморозуміння, толерантності, взаємоприйняття та підтримки. Це об'єднує учасників освітнього процесу, дає їм відчуття злагодженості, спільності цілей. Власне комунікація є тим скріплюючим елементом, основою продуктивності навчання, ефективності та якості якого обумовлюється цілями спілкування, взаємообміном інформацією, за якої кожен засвоює загальнолюдський досвід, суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, виявляє, розкриває і розвиває власні особистісні якості (Симоненко, 2006).

Мовно-комунікативну взаємодію, під час якої відбувається обмін особистісними позиціями, вираження ставлення до предметів довкілля, один до одного, І. Бех розглядає як інтимно-особистісне спілкування в системі «вчитель–учні» (Бех, 2003). Воно забезпечується, на думку вченого, такими основними позиціями педагога щодо вихованців: розуміння, визнання та прийняття.

Розуміння є панівним, завбачує коректну оцінку емоційних станів і почуттів учня у момент комунікативної взаємодії; розуміння його потреб, інтересів, мотивів у цілому; визначається діалогічним спілкуванням та ґрунтується на професійно-комунікативних якостях і вміннях (виражати через мовлення доброзичливість, зацікавленість, увагу, повагу, чуйність, приязність тощо).

Визнання – прийняття педагогом індивідуальності учня, особливостей темпераменту, задатків, характеру, специфіки, здібностей, вимог, зацікавленостей; засвідчується сприйняттям співрозмовника як активного суб'єкта

мовленнєвої взаємодії, а не як пасивного об'єкта впливу.

Прийняття означає визнання кожної людини найвищою суспільною цінністю; реалізується через прояви любові, позитивне емоційно-ціннісне ставлення; зумовлюється схильністю та бажанням комунікувати з вихованцями, здатністю свідомо та щиро входити у їхній світ цінностей і буття; спілкування приносить емоційне задоволення, захоплює, збагачує усіх (Бех, 2003).

Таким чином, мовно-комунікативна компетентність вчителя містить:

– знання про мову, мовлення, комунікацію, завдання та засоби спілкування, педагогічну етику;

– вміння: ставити комунікативні завдання та гнучко їх перебудовувати; визначати позицію учасників освітньої взаємодії;

– позиції: гуманіст, емпат, «психотерапевт», учасник і суб'єкт педагогічної співпраці;

– якості: співпереживання, чутливість, такт (як розумна міра у виборі комунікативних впливів на учнів з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей, умов взаємодії); емоційна саморегуляція та ін.

Висновки. Мовно-комунікативна компетентність педагога – це його невід'ємна професійна здатність, необхідна для ефективної реалізації освітньої діяльності. Вона передбачає наявність загальних і мовленнєвих знань, комунікативних вмінь та способів спілкування, розуміння відповідальності за свої дії та охоплює комбінації пізнавальних і практичних навичок, цінностей, емоцій і поведінки під час взаємодії з учасниками освітнього процесу (учнями, батьками, колегами).

Складовими мовно-комунікативної компетентності педагога є: мовленнєва, невербальна, слухацька, конфліктологічна, організаційна компетентності. Така структура передбачає здатності: чітко та правильно комунікувати, точно передавати інформацію; правильно, виразно, естетично висловлюватися (культура мовлення), гармонійно спілкуватися; сприймати та зрозуміти іншу людину; встановлювати контакти, налагоджувати конфлікти. Це не лише володіння мовою і мовленням задля обміну інформацією між педагогом та учасниками освітнього процесу, але й вміння будувати ефективні міжособистісні відносини, порозумітись з ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Виховання особистості : У 2-х т. Київ : Либідь, 2003. Т. 2. С. 64–65.
2. Єгорова Є. Комунікативна компетентність як складова психологічної готовності майбутніх педагогів до професійного навчання. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч.2 / редкол.: В.Г. Кремень та ін. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. С. 199–202.*
3. Єрмаков І., Пузіков Д. Проектне бачення компетентнісно спрямованої 12-річної школи : практич. зорієнт. посіб. Київ, 2005. 108 с.
4. Життєва компетентність особистості : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / ред. Л. Сохань. Київ : Богдан, 2003. 520 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
6. Лисогор Л. Життєва компетентність як умова самореалізації особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 47. С. 143–147.
7. Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 3–12.
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
9. Саух І. Моделі професійної компетентності менеджера туристичної індустрії як основа конкурентоспроможності галузі. *Економіка. Управління. Інновації*. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_38
10. Симоненко Т. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : монографія. Черкаси : Брама, 2006. 330 с.
11. Степанець Н. Компетентнісна парадигма в підготовці кадрів для сфери туризму. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. Ялта : РВВ КГУ, 2013. Вип. 39. Ч. 3. С. 262–271.
12. Толочко С. Розвиток мовно-комунікативної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 5. С. 138–143.

REFERENCES

1. Bekh, I. (2003). *Vykhovannia osobystosti [Education of the personality]: U 2-kh t.* Kyiv: Lybid. T. 2. P. 64–65. [in Ukrainian]
2. Yehorova, Ye. (2014). Komunikatyvna kompetentnist yak skladova psykhologichnoi hotovnosti maibutnih pedahohiv do profesiinoho navchannia [Communicative Competence as a Component of Future Teachers' Psychological Readiness for Professional Training]. *Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: teoretychni zasady i praktyka realizatsii: materialy metodol. seminaru 3 kvit. 2014 r., m. Kyiv: [u 2 ch.]. Ch.2 / redkol.: V.H. Kremen ta in. (pp. 199–202).* Kyiv : In-t obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. [in Ukrainian]
3. Yermakov, I., & Puzikov, D. (2005). *Proektne bachenня kompetentnisno spriamovanoi 12-richnoi shkoly [Project vision of a competence-based 12-year school]: prakt. zoriient. posib.* Kyiv. 108 p. [in Ukrainian]
4. Sokhan, L. (ed.) (2003). *Zhyttieva kompetentnist osobystosti [Life competence of a personality]: navch.-metod. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl.* Kyiv : Bohdan, 2003. 520 p. [in Ukrainian]
5. Ovcharuk, O. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovy dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvitoi polityky [Competency-based Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Prospects: Library on educational policy].* Kyiv: «K.I.S.», 2004. 112 p. [in Ukrainian]
6. Lysohor, L. (2013). *Zhyttieva kompetentnist yak umova samorealizatsii osobystosti [Life competence as a condition for personal self-realization]. Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly, 47, 143–147.* [in Ukrainian]
7. Pometun, O. (2007). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni istorychnii osviti [Competency-based approach in modern history education]. Istorii v shkolakh Ukrainy, 6, 3–12.* [in Ukrainian]
8. Profesiinyi standart za profesiiami «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [Professional standard for the professions of «Teacher of primary school of general secondary education institution», «Teacher of general secondary education institution», «Teacher of primary education (with a junior specialist diploma)»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> [in Ukrainian].
9. Saukh, I. (2010). *Modeli profesiinoi kompetentnosti menedzhera turystychnoi industrii yak osnova konkurentospromozhnosti haluzi [Models of professional competence of the tourism industry manager as a basis for the competitiveness of the industry]. Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii, 2.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_38 [in Ukrainian]
10. Symonenko, T. (2006). *Teoriia i praktyka formuvannia profesiinoi movno-komunikatyvnoi kompetentsii studentiv filoholichnykh fakultetiv [Theory and Practice of Forming Professional Linguistic and Communicative Competence of Students of Philology Faculties]: monohrafiia.* Cherkasy: Brama. 330 p. [in Ukrainian]
11. Stepanets, N. (2013). *Kompetentnisna paradyhma v pidhotovtsi kadriv dlia sfery turizmu [Competency-based paradigm in tourism training]. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Serii: Pedahohika i psykhohiia, 39(3), 262–271.* [in Ukrainian].
12. Tolochko, S. (2018). *Rozvytok movno-komunikatyvnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Development of Linguistic and Communicative Competence of Teachers in the System of Postgraduate Pedagogical Education]. Innovatsiina pedahohika, 5, 138–143.* [in Ukrainian]